ploegsma
kinder- & jeugdboeken

Lesbrief

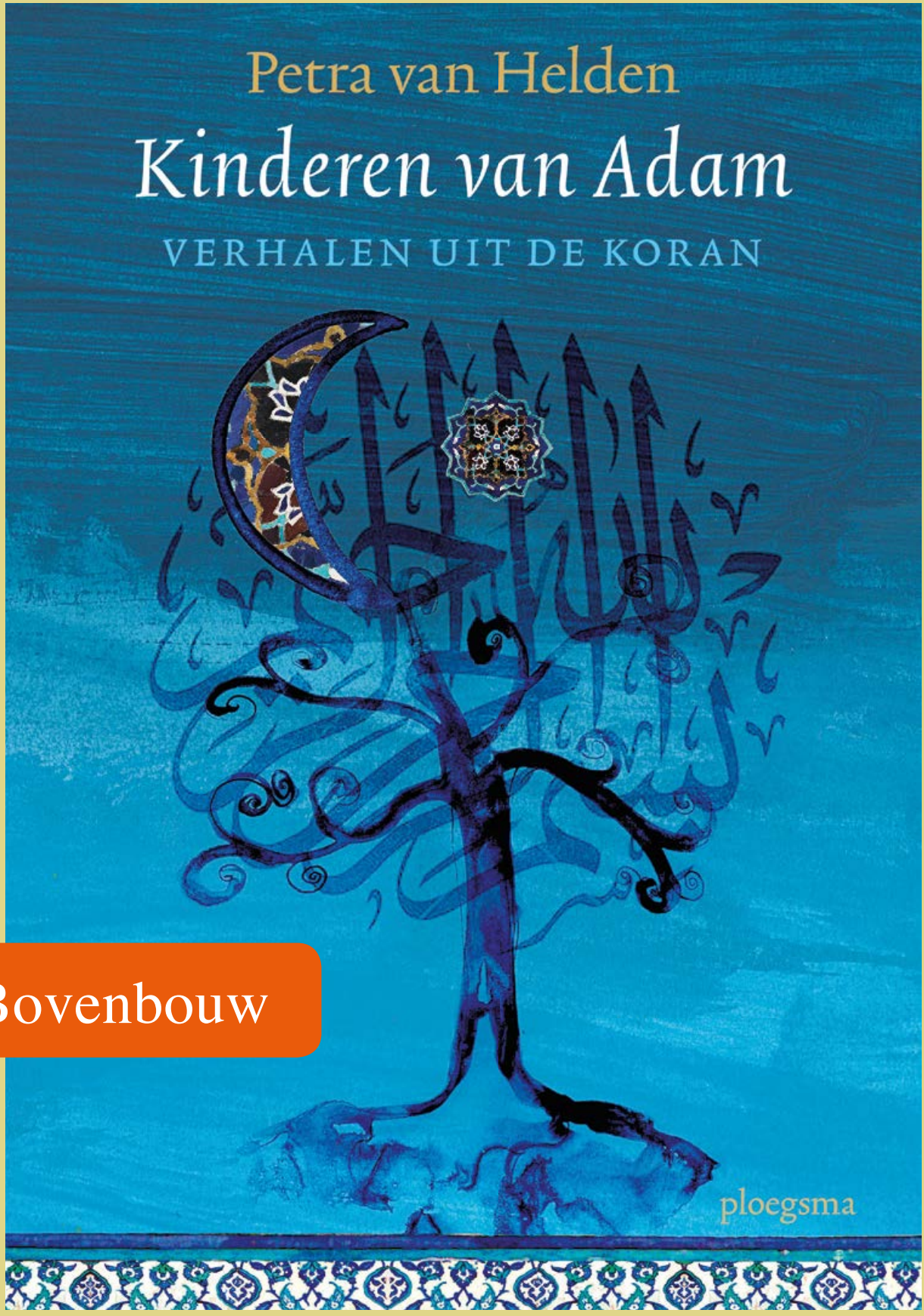

Bovenbouw

www.ploegsma.nl Auteur: Petra van Helden · Illustraties: Els van Egeraat · ISBN 9789021677637

Over het boek

In het boek *Kinderen van Adam* zijn verhalen uit de Koran op een toegankelijke manier naverteld. Lees hoe God aan Adam en zijn nakomelingen de opdracht gaf om goed voor de aarde te zorgen; hoe Noeh een groot schip bouwde; hoe Moesa zijn volk redde van de Egyptenaren; en hoe Ibrahiem de moed vond om bij zijn mening te blijven dat er maar één ware God bestaat.

Activiteiten bij het boek

In deze lesbrief staan gesprekssuggesties bij de verhalen in het boek, en een aantal creatieve opdrachten. Want zoals ieder religieus geschrift roepen de verhalen uit de Koran bestaansvragen op. Tamar Kopmels en Petra van Helden (beiden werkzaam op het gebied van levensbeschouwelijke educatie) ontwikkelden suggesties om thuis of op school met deze verhalen aan de slag te gaan. De verwerkingsvormen in deze lesbrief zijn bedoeld voor leerkrachten en ouders/verzorgers die ongeacht hun achtergrond (islamitisch, seculier, of andere gezindte) met kinderen in gesprek willen gaan over de (levens)vragen die deze verhalen oproepen.

Doelstelling

De didactische benadering van deze lesbrief richt zich op de sociaal emotionele, morele en levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen. Hierbij staat de persoonlijke betekenisgeving centraal. De kinderen krijgen de ruimte om de verhalen en de thema's binnen de verhalen te verkennen. Er zijn in de gesprekken dan ook geen goede of foute antwoorden. Het uitgangspunt is dat kinderen op hun eigen manier vorm geven aan de gedachten, gevoelens en persoonlijke ervaringen die de verhalen oproepen.

Lesdoelen bij deze lesbrief:

- inleven in de personages uit het verhaal
- uitdrukking geven aan gedachten/gevoelens die het verhaal oproept
- gebeurtenissen in het verhaal verbinden aan persoonlijke ervaringen
- gedachten vormen over bestaansvragen
- eigen visie op het bestaan verwoorden
- luisteren naar en inleven in andere andere visies
- creatief vormgeven van een aspect van het verhaal

Inhoudsopgave

1. **God maakte de hemelen en de aarde en alles wat daartussen is** 6
   Thema: De wereld waarin wij leven
   In de les: Gespreksvragen
2. **Buigen voor Adam** 6
   Thema: Verantwoordelijkheid
   In de les: Gespreksvragen (deels 12+)
3. **De boom in de tuin** 7
   Thema: De mooiste plek, gehoorzaamheid en vergeving
   In de les: Voorlezen + Creatieve opdracht + Gespreksvragen
4. **De zonen van Adam** 9
   Thema: Spijt
   In de les: Gespreksvragen
5. **Idries, de geduldige volhouder** 9
   Thema: Dankbaarheid en religie
   In de les: Gespreksvragen + Computeropdracht
6. **Noeh bouwde een schip** 9
   Thema: Geloven, standvastigheid
   In de les: Gespreksvragen
7. **Het schip en het water** 10
   Thema: Geloven, standvastigheid
   In de les: Gespreksvragen (12+)
8. **Idries, de geduldige volhouder + Noeh bouwde een schip + Hoed, van het volk Aad + Salih en de kameel + Sjoeaib en de mensen van Madjan** 10
   Thema: Geloven, standvastigheid
   In de les: Gespreksvragen
9. **Op zoek naar God** 10
   Thema: Geloven, standvastigheid
   In de les: Gespreksvragen
10. **Ibrahiem bij zijn vader + Het volk en de godenbeelden** 11
    Thema: Je eigen overtuiging
    In de les: Gespreksvragen (deels 12+)
11. **Het volk van Loet** 11
    Thema: Niet volgens Gods plan?
    In de les: Gespreksvragen (12+)
12. **Het offer van de zoon** 11
    Thema: Beproevingen, een offer maken
    In de les: Gespreksvragen

13. De bouw van het heilige huis 12
Thema: Heilige plek
In de les: Gespreksvragen
14. Een bijzondere droom 12
Thema: Dromen, jaloezie
In de les: Gespreksvragen
15. In de put 13
Thema: Verdriet en vertrouwen
In de les: Gespreksvragen
16. Als slaaf verkocht 13
Thema: Zelfbeschikking
In de les: Gespreksvragen
17. Een onweerstaanbare schoonheid 14
Thema: Zelfbeschikking
In de les: Gespreksvragen
18. In de gevangenis 14
Thema: Zelfbeschikking, geloven in één God
In de les: Gespreksvragen
19. Zeven vruchtbare en zeven droge jaren 15
Thema: Waarheid
In de les: Gespreksvragen
20. De broers in Egypte 15
Thema: Wrok
In de les: Gespreksvragen
21. Van diefstal beschuldigd 15
Thema: Eerlijkheid
In de les: Gespreksvragen
22. De familie herenigd 16
Thema: Gemis
In de les: Gespreksvragen
23. Ajoeb, de geduldige 16
Thema: Beproevingen en positief blijven
In de les: Gespreksvragen
24. Een baby in een kistje 17
Thema: Beproevingen en positief blijven
In de les: Gespreksvragen
25. Moesa maakt een grote fout 17
Thema: Opkomen voor een ander
In de les: Gespreksvragen
26. God spreekt met Moesa 17
Thema: Onzekerheid en zelfvertrouwen
In de les: Gespreksvragen

27. Bij Firaun aan het hof 18
Thema: Onzekerheid en zelfvertrouwen
In de les: Gespreksvragen
28. Een nieuwe poging 18
Thema: Wonderen
In de les: Gespreksvragen
29. Een tocht door de zee 18
Thema: Vluchten
In de les: Gespreksvragen + Computeropdracht
30. Hitte, dorst en honger 19
Thema: Besproevingen
In de les: Gespreksvragen + Dramaoefening
31. God willen zien 19
Thema: God en Zijn regels
In de les: Gespreksvragen
32. Een gouden kalf als god 19
Thema: God en Zijn regels
In de les: Gespreksvragen
33. Aangekomen bij het heilige land 20
Thema: Vluchten
In de les: Stelopdracht
34. Taloet wordt koning + Een kleine jongen met grote daden 20
Thema: Moed
In de les: Gespreksvragen + Creatieve opdracht
35. Dawoed, boodschapper, koning en rechter 20
Thema: Rechtvaardigheid
In de les: Gespreksvragen
36. De koningin van Saba 21
Thema: Rechtvaardigheid
In de les: Creatieve opdracht
37. Hizkiel en de doden op de vlakte 22
Thema: De dood
In de les: Gespreksvragen
38. De jongeren in de grot 22
Thema: De toekomst
In de les: Stelopdracht
39. Geprezen en gewantrouwd 22
Thema: Nieuwe ideeën
In de les: Gespreksvragen
40. Vrienden en vijanden 23
Thema: Vriendschap en vertrouwen, Mohammed
In de les: Gespreksvragen

1. God maakte de hemelen en de aarde en alles wat daartussen is – pag. 11-12

Thema
De wereld waarin wij leven

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Welke dingen uit de natuur vind jij mooi of bijzonder?
- Denk je dat deze zomaar ontstaan zijn, of denk je dat hier een plan of bedoeling achter zit?
- Is het belangrijk om te weten hoe de aarde is ontstaan? Maakt het iets uit voor hoe we met het leven op de aarde moeten omgaan?
- In de Koran staat dat God de mensen maakte in verschillende kleuren en met verschillende talen en dat het Zijn bedoeling was dat die mensen elkaar zouden leren kennen. Wat vind je ervan als mensen die van elkaar verschillen elkaar leren kennen? Wat kan er fijn aan zijn? Wat is er misschien lastig aan? Vind je dat de mensen in deze tijd hun best doen om elkaar te leren kennen? Waarom zou dat wel of niet zo zijn?

2. Buigen voor Adam – pag. 15-16

Thema
Verantwoordelijkheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
1. In het verhaal staat: 'Dat maakte de mens zo bijzonder, het was geen volgzaam schepsel, hij kon zelf nadenken en zijn eigen beslissingen nemen.'
   a. Waar kun jij zelf over nadenken en beslissingen over nemen? Denk aan: welk beleg je op je brood kiest, wie je vrienden zijn, welke hobby's of sporten je doet, welke boeken je leest, etc.
   b. Met welke dingen mag jij (nog) niet je eigen beslissingen in nemen? Wat vind je daarvan?
   c. Wat is het voordeel van zelf nadenken en beslissingen nemen? Wat is er soms ook wel eens lastig aan?

2. God maakte de mens om namens Hem te heersen over de aarde.
   a. Hoe kun je een goede leider zijn?
   b. Hoe zorg je goed voor de aarde? Wat doe jij zelf om voor de aarde te zorgen?

3. **(12+)** God geeft de mens in het verhaal het vertrouwen om zelf na te denken en beslissingen te nemen. Dat geeft de mens ook een grote verantwoordelijkheid.
   a. Vind jij dat de mens het vertrouwen dat hij krijgt ook waarmaakt? Waarom wel of niet?
   b. Zijn er nog meer dingen (behalve nadenken en beslissingen nemen) die de mens een bijzonder schepsel maken? Welke dan? En is zelf keuzes maken het belangrijkste bijzondere van de mens?

3. De boom in de tuin – pag. 17-18

Thema
De mooiste plek, gehoorzaamheid en vergeving

Voor in de les:

1. Lees de volgende tekst heel rustig voor en laat af en toe stiltes vallen.

Ga rechtop in je stoel zitten en sluit je ogen.
Voel de vloer onder je voeten en de rugleuning in je rug.
Je armen liggen ontspannen langs je lichaam of in je schoot.
Je voelt een kalmte over je heen komen.
Adem diep in via je neus en langzaam uit via je mond.
...
Als je hele lichaam rustig is begin je in gedachte te wandelen.
Je wandelt op blote voeten door een prachtige tuin.
Wat voel je onder je voeten? Loop je door het frisse gras... of over zacht mos... of over het zachte zand...?
...
Kijk eens naar de hemel. Hoe ziet die eruit? Strakblauw, of drijven er lieflijke wolkjes langs? Staat de zon hoog aan de hemel te stralen of gaat hij onder en kleurt hij de lucht met prachtige kleuren?
...
Kijk nu om je heen. Hoe ziet de omgeving eruit? Zie je een glooiend heuvellandschap? Groeien er stuiken met heldergroen loof? Of staat er een avontuurlijk bos?
Welke vruchten groeien er in deze tuin? Stel je maar eens het lekkerste fruit voor.
Dat groeit hier overal om je heen. Je kunt het plukken waar je maar wilt.
Het smaakt zoeter en sappiger dan je ooit gegeten hebt.
...
Welke dieren leven er in deze tuin? Vliegen er kleurrijke vogels rond? Lopen er knuffelige dieren, zoals hondjes of lammetjes? Of spannende dieren als leeuwen of misschien wel dinosauriërs? In deze tuin bestaat geen angst. Geen dier zal jou kwaad doen. Je wandelt ze rustig voorbij.
...
Sta maar even stil en luister goed. Welke geluiden hoor je om je heen?
Hoor je vogels fluiten? Hoor je een beekje kabbelen? Voel je een warm briesje op je huid?
Adem nog maar eens in en rustig uit. Neem de omgeving goed in je op.
Hier voel je je veilig. Je komt hier niets tekort. Je kijkt om je heen en voelt je helemaal gelukkig. Dat gevoel hou je vast als je met je gedachten weer terugkomt in het hier en nu.
En op het moment dat het goed voelt, doe je rustig je ogen open.
...

2. Creatieve opdracht

Materiaal
- 1 vel A3-papier voor elk groepje
- 1 vel A5-papier voor iedere leerling
- Tekenmateriaal (bijvoorbeeld oliepastelkrijt)

a. Bespreek klassikaal hoe de mooie tuin uit het verhaal eruitziet (welke planten, bomen, vruchten, dieren zie je daar?).
b. Laat de leerlingen in groepjes van circa vijf personen werken. Ze bespreken eerst hoe hun eigen paradijstuin eruit komt te zien.
c. Eén leerling maakt op A3-papier het decor. De andere leerlingen maken op A5-papier een boom, plant of dier.
d. De bomen, planten en dieren worden uitgeknipt en in het decor geplakt.

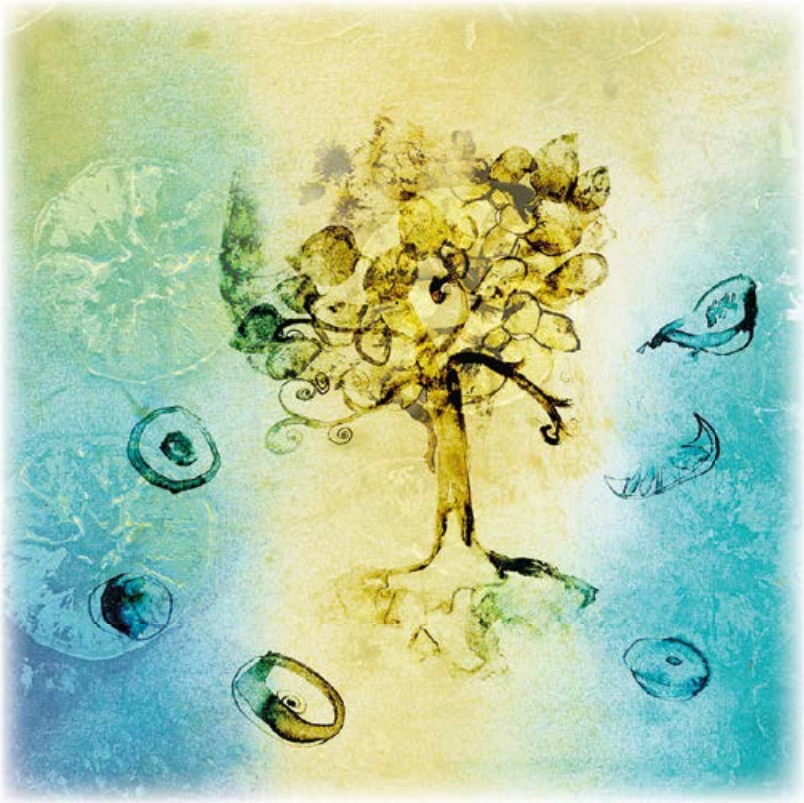

3. Gespreksvragen

- Bedenk een situatie waarin jij heel graag iets wilt, maar je weet dat het eigenlijk niet mag. Hoe voel je je op zo'n moment? Wat denk je op zo'n moment? Wat doe jij op zo'n moment?
- Heb je weleens meegemaakt dat iets juist extra leuk is om te doen, juist omdat het niet mag? Weet je ook hoe dat komt?
- Hoe kan het dat mensen aangetrokken worden door dingen die eigenlijk niet mogen of slecht voor hen zijn? (Denk aan: te veel snoepen, te hard rijden, iets stiekem van een ander afpakken).
- God vond het niet moeilijk om Adam en Hawa te vergeven. Wat is vergeven?
- God heeft onder andere deze namen: de Barmhartige, de Genadevolle. Wat denk je dat deze namen betekenen?
- Vind jij het moeilijk om te vergeven? Kun je je een moment herinneren dat iemand iets ergs had gedaan en jij hem/haar moest vergeven? Waarom heb je dat toen wel/niet gedaan?
- Moet je iemand altijd vergeven? Of zijn er ook dingen die zo erg zijn dat je iemand niet kunt vergeven?
- Denk je dat God altijd vergeeft? Waarom wel of waarom niet?

4. De zonen van Adam – pag. 19-21

Thema
Spijt

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Waarom denk je dat Kabil zo boos is op Habil?
- Voel jij je ook weleens zo razend als Kabil?
- Heb jij weleens ruzie met je broertjes of zusjes?
- Kun jij je voorstellen dat je hun iets aan zou doen?
- Heb je in een ruzie weleens iemand iets aangedaan waar je later spijt van had?
- Wat kun je doen met je spijtgevoel?
- Hoe is het om iemand te laten weten dat je spijt hebt?

5. Idries, de geduldige volhouder – pag. 23

Thema
Dankbaarheid en religie

Voor in de les:
1. Gespreksvragen
Idries riep de mensen op om te bidden en te vasten om daarmee hun eerbied en dank-baarheid voor God te laten zien.
- Ken je mensen die bidden en/of vasten?
- Wat weet je erover te vertellen?
- Waarom denk je dat mensen bidden en vasten?
- Wat zou er gebeuren als mensen vergaten waar ze alles in hun leven aan te danken hebben?
- Voel jij je dankbaar voor wat je hebt? Heb jij manieren om dat te laten zien?

2. Zoek-opdracht
Zoek van verschillende godsdiensten (bijv. jodendom, christendom, islam, hindoeïsme, boeddhisme) op hoe er wordt gebeden en/of gevast.

6. Noeh bouwde een schip – pag. 24-28

Thema
Geloven, standvastigheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Als jij ergens in gelooft, is het dan belangrijk voor je dat anderen daar ook in geloven?
- Wat vind je ervan dat Noeh blijft geloven terwijl bijna iedereen om hem heen het maar raar vindt?
- Noeh werd door de mensen van zijn stam niet geloofd en uitgelachen. Ken je het gevoel dat niemand je gelooft of dat je uitgelachen wordt? Wil je daar wat over vertellen?

7. Het schip en het water – pag. 28-30

Thema
Geloven, standvastigheid

Voor in de les:
(12+) Gespreksvragen
- In het verhaal gaat de zoon van Noeh niet mee op de boot. Er wordt gezegd dat hij geen echte familie is. Wat wordt hiermee bedoeld?
- Vind jij weleens andere dingen belangrijker dan je familie? Hoe is dat voor je? Met wie voel jij je meer verbonden, met je familie of met mensen die dezelfde ideeën hebben als jij?

8. Idries, de geduldige volhouder; Noeh bouwde een schip; Hoed, van het volk Aad; Salih en de kameel; en Sjoeaib en de mensen van Madjan – pag. 23-47

Thema
Geloven, standvastigheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
- De mensen van het volkeren geloofden de boodschappers niet. Ze zeggen zoiets als: ‘Eerst zien, dan geloven.’ Daarom slaan ze hun advies in de wind. Als iemand jou ergens van wil overtuigen, vind jij het dan belangrijk dat hij kan bewijzen dat het waar is, of geloof je hem ook zonder dat hij het kan bewijzen?
- Idries, Noeh, Hoed, Salih en Sjoeaib riepen de mensen van hun volk op om hun levensstijl te veranderen. Waartoe zou jij mensen willen oproepen?

9. Op zoek naar God – pag. 49-50

Thema
Geloven, standvastigheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
In het verhaal zegt Ibrahiem: ‘Ik voel gewoon dat er íéts is. Iets groots… Hoe kun je zeker weten wie of wat dat is?’
- Herken je dat gevoel?
- Zo ja, wanneer ervaar jij dat?
- Zo nee, kun je je er iets bij voorstellen dat mensen voelen dat God bestaat?
- Welke vragen heb jij over God? Wat helpt je om antwoorden te zoeken op je vragen over God?

10. Ibrahiem bij zijn vader, Het volk en de godenbeelden – pag. 51-53

Thema
Je eigen overtuiging

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Komt het weleens voor dat jij een andere mening hebt dan de mensen om je heen?
- Vind jij het moeilijk om voor je mening uit te komen?
- Is het erg om van mening te verschillen? Bij welke dingen is het lastig om een andere mening te hebben, en bij welke is het minder lastig?
- Hoe zou het zijn als iedereen dezelfde mening had?
- Hoe zou het zijn als iedereen een andere mening had?

12+
- In Nederland hebben we 'vrijheid van meningsuiting'. Vind jij dat je zomaar alles mag vinden? En mag je dat dan ook hardop zeggen? Ook als het misschien kwetsend is voor anderen?
- We hebben ook 'vrijheid van godsdienst'. Hoe komt het dat deze twee soms op gespannen voet met elkaar staan? Wat vind jij belangrijker, dat je vrij bent om je eigen mening te uiten of dat je vrij bent om je eigen geloof te hebben? Waarom?

11. Het volk van Loet – pag. 62-66

Thema
Niet volgens Gods plan?

Voor in de les:
(12+) Gespreksvragen
In het verhaal worden verschillende dingen behandeld. Er wordt gezegd dat de mannen vrijen met mannen en dat ze vrijen met wie ze maar zin hebben, dus geen vaste partner hebben. Er wordt gezegd dat ze alleen hun eigen behoeftes volgen en dat ze de vrouwen verwaarlozen. Ook wordt er gezegd dat ze de stad onveilig maken en dat ze voorbijgangers beroven.
- Hoe kijk jij tegen deze zaken aan?
- Welke vind je verwerpelijk, en waarom?

12. Het offer van de zoon – pag. 66-67

Thema
Beproevingen, een offer maken

Voor in de les
Gespreksvragen
- Waarom denk je dat God van Ibrahiem vraagt om zijn zoon te offeren?
- Wat is voor jou het moeilijkste om afstand van te moeten doen? Wanneer zou je er toch afstand van doen?

Als zijn zoon Ismaïl hoort dat Ibrahiem hem moet offeren zegt hij:
'Vader, als God die opdracht heeft gegeven, dan moet u daarnaar luisteren. Als God het wil, dan zal ik dit goed doorstaan'.
- Wat vind je van zijn reactie?

In het verhaal stelt God Ibrahiem op de proef. Hij zegt: ‘Dit was een hele moeilijk test’ .
- Voel jij je ook weleens op de proef gesteld?
- Wat doe je dan om het toch te doorstaan?

13. De bouw van het heilige huis – pag. 68-69

Thema
Heilige plek

Voor in de les:
Gespreksvragen
De Ka’ba is een heiligdom in Mekka waarvan gezegd wordt dat het is opgericht is door Ibrahiem en zijn zoon.
- Wat weet je over de Ka’ba?
- Waarom denk je dat mensen dit heiligdom willen bezoeken?

Voor de moslims is de Ka’ba een heel belangrijke en betekenisvolle plek. Juist daar voelen ze zich dicht bij God, bij wat belangrijk voor ze is.
- Heb jij ook een plek die een speciale betekenis voor je heeft? Bijvoorbeeld omdat je er een bijzondere herinnering aan hebt, of er iets belangrijks hebt meegemaakt?

14. Een bijzondere droom – pag. 71-73

Thema
Dromen, jaloezie

Voor in de les:
Gespreksvragen
Joesoef staat bekend om zijn bijzondere dromen.
- Heb jij weleens een bijzondere droom gehad? Wat was er bijzonder aan die droom? Wat waren jouw gedachten bij die droom?
- Heb je weleens iets gedroomd dat daarna in het echt ook (ongeveer zo) gebeurde?
- Geloof je dat dromen kunnen uitkomen, of kunnen voorspellen wat er in de toekomst zal gaan gebeuren?
- Zijn dromen of de betekenis daarvan belangrijk voor jou?

Joesoefs broers hadden een hekel aan hem.
- Waarom denk je dat de broers Joesoef niet aardig vinden? Begrijp je waarom ze zich zo voelen?
- Ben jij weleens jaloers op je broer of zus?
- Is het erg als een vader of moeder een van de kinderen een bijzonder plekje geeft?
- Is jaloezie iets om je een beetje voor te schamen, of is het eigenlijk heel gewoon om je weleens jaloers te voelen?
- Gaat jaloezie vooral over de ander, op wie je jaloers bent, of vooral over jezelf?
  Wat denk je dat de broers van Joesoef eigenlijk missen of graag zouden willen?
- Wat kun je doen als je je jaloers voelt?

15. In de put – pag. 73 - 75

Thema
Verdriet en vertrouwen

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Ken je de uitdrukking 'In de put zitten'? Wat denk je dat het betekent?
- Hoe voelt Joesoef zich als hij in de put zit?
  Kun je je een moment herinneren dat jij zelf 'in de put' zat?
- Wat gaat er in Jakoeb om als hij hoort dat Joesoef niet meer thuiskomt?

Jakoeb zegt: 'Jullie proberen mij iets wijs te maken. Het is belangrijk om vertrouwen te houden. Ik moet Gods hulp vragen over wat jullie mij hier vertellen.' Hij klinkt nogal zeker van zijn zaak.
- Wat vind je hiervan? Waar haalt hij die zekerheid vandaan, denk je?
- Wat vind jij van zo'n kalme reactie?

16. Als slaaf verkocht – pag. 76-79

Thema
Zelfbeschikking

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Hoe verschilt het leven van een slaaf van dat van een vrije persoon?
- Joesoef wordt letterlijk te koop aangeboden, alsof hij een ding of een gebruiksvoorwerp is. Wat vind je daarvan?
- Een rijke man koopt Joesoef. Kun je de waarde van een mens uitdrukken in geld? Waarom wel of niet? Is de ene mens meer waard dan de andere?

De rijke man zegt: 'Joesoef kan ons van nut zijn, of we zouden hem als een kind aan kunnen nemen.' Hij kan bepalen hoe Joesoefs leven eruit gaat zien; hij kan hem afranselen, maar hij kan hem ook kansen geven. Hij heeft als het ware het lot van Joesoef in zijn handen.
- Heb jij het gevoel dat jij je eigen toekomst kunt bepalen?
- Hoe zou jij het vinden als iemand helemaal zou bepalen hoe jouw lot eruitziet?
- Kunnen mensen altijd eigen keuzes maken, hun lot in eigen handen nemen? Of zijn er situaties waarin je echt bent overgeleverd aan de keuzes van een ander, zoals Joesoef nu?
- Hoe kun je daar het beste mee omgaan?

17. Een onweerstaanbare schoonheid op pag. 79-82

Thema
Zelfbeschikking

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Wat vind je van dit verhaal? Wat vind je mooi, of raar?
- Je zou kunnen zegen dat de vrouw van Aziez de liefde van Joesoef opeist. Wat vind je daarvan?
- Hoe zou je Joesoefs reactie omschrijven? Wat vind je van zijn reactie?
- Het gebeurt vaker dat mensen onder druk gezet worden om iets te doen wat ze eigenlijk niet willen. Hoe kun je dan reageren?

18. In de gevangenis – pag. 85-88

Thema
Zelfbeschikking

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Hoe zou het zijn om in de gevangenis te zitten?
- Wat, van je vrijheid, zou je het meest missen?

De bakker hoort van Joesoef dat hij gekruisigd zal worden omdat hij hierover gedroomd heeft. Dat is eigenlijk een heel verdrietig bericht. Toch is de bakker blij dat Joesoef hem dit verteld heeft.
- Begrijp je waarom?
- Als jou zo'n vreselijk lot zou wachten, zou je het dan juist willen weten of juist niet?

Thema
Geloven in één God

Voor in de les:
Gespreksvragen
Joesoef zegt: 'God wil dat jullie alleen Hém dienen.' Dit is heel belangrijk in de islam.
- Ken je nog meer godsdiensten waarin dit heel belangrijk is? En ken je ook godsdiensten waarin dit anders is?
- Wat geloof jij: is er één God die alles gemaakt heeft, zijn er verschillende goden, of is er geen God?

19. Zeven vruchtbare en zeven droge jaren – pag. 92-93

Thema
Waarheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
Joesoef mag vrijkomen, maar hij wil dat pas als de waarheid over waarom hij gevangenzit aan het licht komt.
- Wat vind je hiervan?
- Waarom zou hij dit zo belangrijk vinden?
- Vindt hij de waarheid belangrijker dan zijn vrijheid, denk je?

Joesoef wordt in een put gegooid en belandt in de gevangenis, en nu is hij ineens een van de belangrijkste mannen van Egypte.
- Wat heeft Joesoef zelf gedaan of juist gelaten waardoor hij nu zo goed terecht is gekomen?

20. De broers in Egypte – pag. 93-97

Thema
Wrok

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Wat denk je dat er door Joesoef heen ging toen zijn broers voor hem stonden? Kun je verschillende gevoelens benoemen?
- Wat vind je ervan dat Joesoef niet laat weten aan zijn broers wie hij is? Waarom denk je dat hij dat doet?
- Is Joesoef nog boos op zijn broers over wat ze hem hebben aangedaan lang geleden? Wat vind je daarvan?
- Als jou zo'n misdaad was aangedaan (zoals Joesoef die door zijn broers in de put werd gegooid), zou je er dan later nog boos over zijn? Waarom wel of niet?

21. Van diefstal beschuldigd – pag. 99-101

Thema
Eerlijkheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Hoe zal Benjamien zich voelen als de beker in zijn tas gevonden wordt?
- Ben jij weleens beschuldigd van iets wat je niet gedaan hebt?
- Kun je bedenken waarom Joesoef de beker in de tas van zijn broertje laat verstoppen?
- Joesoef zegt: 'God weet alles van de dingen die je nu beweert.' Hoe denk jij hierover? Als God alles weet wat er zich tussen de mensen afspeelt, vind je dat dan een fijn idee of juist niet?
- De oudste broer besluit om in Egypte te blijven. Waarom doet hij dat?
- Heb jij weleens iets beloofd aan iemand wat je heel moeilijk waar kon maken? Hoe voelde je je toen?
- Vind je het belangrijk om je aan je belofte te houden? Kun je je ook een situatie voorstellen waarbij je een goede reden hebt om je belofte níét na te komen?

22. De familie herenigd – pag. 101-105

Thema
Gemis

Voor in de les:
Gespreksvragen
Jakoeb zegt: 'Ik zal mijn Heer voor jullie om vergeving vragen. Hij is de vergevende en heeft het grootste hart.'

- Is het anders als mensen elkaar vergeven dan wanneer God ze vergeeft?
- Wat zal er door Jakoeb heen gaan als hij zijn zoon weer in zijn armen sluit?
- Kun je je voorstellen hoe het zal zijn als je iemand zo lang hebt moeten missen?
- Heb jij weleens iemand voor lange tijd moeten missen?
- Heeft missen ook mooie kanten, of is het alleen moeilijk en verdrietig?
- Wat heeft het lange missen Jakoeb en Joesoef voor goeds opgeleverd?
- Wat is je het meest bijgebleven van het verhaal van Joesoef?
- Welke moeilijke momenten heeft hij meegemaakt? Welke bijzondere/fijne momenten heeft hij meegemaakt? Wat heeft Joesoef door de moeilijke momenten heen gesleept?

23. Ajoeb, de geduldige – pag. 107-109

Thema
Beproevingen en positief blijven

Voor in de les:
Gespreksvragen

- Wat vind je van het verhaal van Ajoeb?
- Ondanks alle ellende die hij meemaakt blijft hij God dankbaar. Kun je je dat voorstellen?
- Sommige mensen overkomen heel veel nare dingen tegelijk. Hoe kun je dan toch hoopvol en vertrouwensvol en dankbaar blijven voor wat wél goed is geweest?
- Snap je dat de vrouw van Ajoeb de hoop opgeeft?
- Denk je dat er meer mensen zijn die lijken op Ajoeb, of meer mensen die lijken op zijn vrouw? Hoe zou dat komen?

24. Een baby in een kistje – pag. 111-115

Thema
Beproevingen en positief blijven

Voor in de les:
Gespreksvragen

- Hoe voelt de moeder van Moesa als ze de baby in het water legt?
- Kun je je voorstellen dat je als moeder een kind in het water achterlaat?
- Wat zou er gebeuren als ze dit niet doet? Zou jij hetzelfde hebben gedaan?
- Waar haalt de moeder het vertrouwen vandaan om dit te doen?

25. Moesa maakt een grote fout – pag. 115-117

Thema
Opkomen voor een ander

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Wat vind je van de reactie van Moesa als hij ziet dat een Egyptenaar iemand van zijn volk slaat?
- Wat zou jij doen in zo'n situatie?
- Ben je weleens voor anderen opgekomen?
- Heb je weleens meegemaakt dat iets wat goed bedoeld was, helemaal verkeerd uitpakte?

26. God spreekt met Moesa – pag. 119-123

Thema
Onzekerheid en zelfvertrouwen

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Welke gedachten gaan er door Moesa heen als hij van God de opdracht krijgt om zijn volk te bevrijden uit Egypte?

Moesa is onzeker omdat hij hakkelend praat. Hij is bang dat hij niet goed uit zijn woorden zal komen.
- Hoe vind jij het om tegen een grote groep mensen te praten, bijvoorbeeld als je een spreekbeurt moet houden?
- Begrijp je Moesa's onzekerheid?
- Welk advies zou je Moesa willen geven?

27. Bij Firaun aan het hof – pag. 124-129

Thema
Onzekerheid en zelfvertrouwen

Voor in de les:
Gespreksvragen
Moesa zag ertegen op om Firaun ervan te overtuigen dat hij een boodschapper van God was en dat hij het volk uit Egypte moest laten vertrekken.
- Welke taak/opdracht was voor jou een moeilijke opgave?
- Wat heb je toen gedaan?

28. Een nieuwe poging – pag. 129-133

Thema
Wonderen

Voor in de les:
Gespreksvragen
Moesa krijgt van God de gave om verschillende wonderen te doen: zijn staf verandert in een slang en zijn hand wordt spierwit nadat hij hem in zijn mantel heeft gestoken. Ook slokt de slang van Moesa de slangen van de tovenaars op.
- Wat hoopt Moesa met deze wonderen te bereiken?
- Ken je meer verhalen waarin wonderen voorkomen?
- Waarom denk je dat er zo vaak wonderen in verhalen voorkomen?
- Geloof je zelf in wonderen? Heb je wel eens iets meegemaakt dat je een wonder zou noemen?

29. Een tocht door de zee – pag. 136-137

Thema
Vluchten

Voor in de les:
Gespreksvragen
Moesa en zijn volk vluchtten weg uit Egypte. Hun vlucht was angstig en onveilig.
- Ken je zelf verhalen van mensen die gevlucht zijn?
- Hoe zou het zijn om je vertrouwde plek achter te laten? Wat zou je het meest missen?

Kijk op *https://www.vluchtelingenwerk.nl/persoonlijke-verhalen/vluchtelingen* voor persoonlijke verhalen over vluchten.

30. Hitte, dorst en honger – pag. 137-141

Thema
Beproevingen

Voorbereiding
Maak het lokaal vrij
Verdeel de leerlingen in groepjes van 6
Schrijf de 4 gevoelens op 4 kaarten: opluchting, hitte, dorst en honger

Voor in de les:
1. Gespreksvragen
- Als het volk door de woestijn loopt klagen ze veel over hitte, dorst en honger. Wat vind je daarvan? Kun je je voorstellen dat ze ontevreden zijn of vind je dat ondankbaar?
- Waarom schaamde Moesa zich?

2. Dramaoefening
a. Laat de leerlingen in groepjes van circa 6 personen oefenen met het uitbeelden van de gevoelens:
- Opluchting (we zijn uit Egypte bevrijd)
- Hitte
- Dorst
- Honger

b. Laat de groepjes om beurten door de ruimte lopen. Vertel het verhaal in uw eigen woorden na en laat de leerlingen de gevoelens van het volk uitspelen (opluchting, hitte, dorst en honger). Of laat de leerlingen zelf het verhaal vertellen en uitspelen.

31. God willen zien – pag. 141-143

Thema
God en Zijn regels

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Heb jij je weleens iets afgevraagd over God?
- In de islam is het niet toegestaan om een beeld te maken van God. Waarom denk je dat dat is?

32. Een gouden kalf als god – pag. 144-147

Thema
God en Zijn regels

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Wat vind je ervan dat het volk een kalf maakt?
- Haroen ziet het gebeuren. Hoe reageert hij? Wat vind je van zijn reactie? Hoe had jij, in zijn plaats, gereageerd?
- Begrijp je dat Moesa zo boos wordt?
- Moesa kreeg stenen platen waarop geschreven stond hoe de mensen moesten leven. Welke (leef) regels vind jij belangrijk? Wat moeten mensen doen, of laten, om goed met elkaar samen te leven?

33. Aangekomen bij het heilige land – pag. 155-157

Thema
Vluchten

Voor in de les:
Stelopdracht
Na een lange, zware tocht door de woestijn staat het volk van Israël aan de grens van een land dat door God aan hen beloofd is. Een veilige plek, waar ze niet langer slaaf hoeven zijn, en waar meer dan genoeg te eten en te drinken is.
Stel je voor dat je een kind bent uit het volk van Israël, en dat je een dagboek bijhoudt.
Beschrijf de dag dat jullie aankomen bij dat veilige land. Laat in je verhaal terugkomen hoe je de tocht hebt beleefd en hoe je ernaar verlangt om in dat land te wonen.

34. Taloet wordt koning; Een kleine jongen met grote daden – pag. 159-165

Thema
Moed

Voor in de les:
1. Gespreksvragen
- Wat versta jij onder 'dapper zijn'?
- Heb jij het weleens moeten opnemen tegen iemand die veel groter of sterker was dan jijzelf?

2. Creatieve opdracht
Materiaal
- Een vel A4-papier voor iedere leerling
- Schildermateriaal (bijvoorbeeld ecoline)

a. Laat de illustratie op pagina 165 zien ter inspiratie.
b. Laat de leerlingen Dawoed schilderen die tegenover Djaloet staat.

NB: In de islam bestaat er een zekere terughoudendheid in het afbeelden van de gezichten van de profeten, zoals Dawoed.

35. Dawoed, boodschapper, koning en rechter – pag. 166-168

Thema
Rechtvaardigheid

Voor in de les:
Gespreksvragen
Laat onderstaande dilemma's eventueel voor de klas uitspelen.
Laat de leerlingen in groepjes van circa vier personen van gedachten wisselen over een rechtvaardig oordeel in deze kwesties.

Het is niet makkelijk om een rechtvaardig oordeel uit te spreken.
Hoe zou jij oordelen in de volgende situaties?

1. AANKLAGER: Meneer Verbeek heeft in de supermarkt boodschappen gestolen. Hij vulde zijn karretje en toen hij bij de kassa was zette hij het op een lopen. Ik eis een gevangenisstraf van een maand.

   MENEER VERBEEK: Ik ben een half jaar geleden mijn baan kwijt geraakt. Mijn vrouw is ziek en kan niet werken. We hebben nauwelijks geld om de huur te betalen. Ik heb eten gestolen omdat mijn vier kinderen honger hebben en ons geld op is.

2. MEVROUW WIERINGA: namens de buurtcommissie dien ik een bezwaar in tegen de bouw van een kinderdagverblijf. Wij wonen in een rustige buurt en wij zijn bang voor verkeersdrukte bij het halen en brengen van de kinderen en voor geluidsoverlast als de kinderen buitenspelen. Ik heb handtekeningen ingezameld en 75% van de bewoners is tegen de komst van het kinderdagverblijf.

   SALOUA (directeur van het kinderdagverblijf): Wij zijn heel blij met de gekozen locatie. We willen de kinderen graag een rustige en veilige omgeving bieden. We hopen dat we het kinderdagverblijf in deze buurt mogen bouwen.

3. ROY: Ik ben erachter gekomen dat mijn telefoongesprekken worden afgeluisterd. In mijn huis zijn microfoons geplaatst. De politie heeft al mijn privégesprekken gehoord, terwijl ik helemaal geen misdadiger ben. Ik ben in mijn privacy aangetast. Ik eis een schadevergoeding van €1500,-.

   OFFICIER VAN JUSTITIE: Roys broer zit in een drugsbende. Wij dachten dat Roy ook bij deze bende betrokken was. We hoopten dat we een gesprek konden opnemen tussen hem en zijn broer als bewijsmateriaal in de rechtszaak.

4. BURGEMEESTER: Karel heeft een schilderij van mij gemaakt met een varkenskop. Dat schilderij wil hij tentoonstellen in een galerie. Ik voel mij erg beledigd en ik vind dat ik belachelijk word gemaakt. Ik wil niet dat dit schilderij daar komt te hangen.

   KAREL: Als kunstenaar heb ik het recht om te maken wat ik wil. Kunst is een manier om je mening te geven en dit is mijn mening. Ik vind dat ik dat schilderij gewoon mag ophangen in de galerie.

36. De koningin van Saba – pag. 171-175

Thema
Rechtvaardigheid

Voor in de les:
Creatieve opdracht
Materiaal:
- 1 vel A5-papier per leerling
- Kleurmateriaal (bijvoorbeeld oliepastelkrijt of ecoline)
- Scharen
- Enkele grote vellen (gekleurd) papier
- Eventueel grote lijsten met (plexi)glasplaat

a. Deel aan iedere leerling papier en kleurmateriaal uit.
b. Laat ter inspiratie afbeeldingen van vissen zien.
c. Laat de leerlingen een vis tekenen (eventueel kunnen ze vooraf een schets maken)
d. De vissen die klaar zijn, mogen uitgeknipt worden.
e. Laat enkele leerlingen grote vellen papier met blauw (en een beetje groen) beschilderen of kleuren. Of gebruik gekleurd papier.
f. De vissen worden op de grote vellen papier geplakt.
g. Indien er grote lijsten beschikbaar zijn, kunnen de vellen papier ingelijst worden zodat de vissen, net als in het verhaal, onder een glasplaat zwemmen.

37. Hizkiel en de doden op de vlakte – pag. 177-178

Thema
De dood

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Veel mensen vinden het eng om iets te zien wat met de dood te maken heeft. Hoe komt dat, denk je?

38. De jongeren in de grot – pag. 180-183

Thema
De toekomst

Voor in de les:
Stelopdracht
Stel je voor dat je met je vrienden in een grot in slaap valt. Na 300 jaar word je wakker.
Hoe ziet de wereld er dan uit? Beschrijf hoe de mensen eruitzien, welke vervoermiddelen er zijn, hoe ze communiceren, etc. Hoe zou je reageren?

39. Geprezen en gewantrouwd – pag. 205-207

Thema
Nieuwe ideeën

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Sommige mensen luisterden graag naar Isa.
  Wat denk je dat hen aansprak aan zijn boodschap?
- Sommige mensen wilden niets van zijn boodschap weten.
  Waarom niet, denk je?

40. Vrienden en vijanden – pag. 208-210

Thema
Vriendschap en vertrouwen

Voor in de les:
Gespreksvragen
- Wanneer noem je iemand jouw vriend?
- Wie zijn jouw vrienden?
- Heb je het gevoel dat je hen kunt vertrouwen?

Thema
Mohammed

Voor in de les:
Gespreksvragen
Isa zegt in de Koran dat er na hem nog een boodschapper zal komen: Ahmed (Ahmed is een andere naam voor Mohammed).
- Wat weet je over de boodschapper Mohammed?

© Tamar Kopmels en Petra van Helden